

en zijne volgelingen hadden verzuimd in herstel van het principium theologiae hun uitgangspunt te zoeken, daar kan het ons niet verwonderen, dat de vrucht van hun werk veelszins een tweeslachtig karakter droeg, gelijk zich duidelijk uitspreekt in het gezegde van Raebiger ²⁸): „Die hebräische Archäologie bildet einen Theil der exegetischen Theologie.” Daarin ligt tweeërlei samenkoppeling van ongelijksoortige grootheden. Niet alleen wordt de archaeologie een exegetisch vak genoemd (waarop we hier niet hebben in te gaan), maar bovendien verschijnt de Hebreeuwsche oudheidkunde als theologische disciplina. En als nu bovendien in zulk een theologisch vak de Heilige Schrift niet alleen den rang van principium unicum, maar zelfs dien van praecipuus fons verloren heeft, dan verstrikt men zich in zulk een warnet van contradicties, dat het vraagstuk van de onderscheiding tusschen Hebreeuwsche oudheidkunde en archaeologia sacra waarlijk urgent moet worden verklaard.

Hiermede is nu tevens uitgesproken, dat beide wetenschappen elkaar niet uitsluiten, maar nevens elkander recht van bestaan hebben. Dit vloeit voort uit het feit, dat de wetenschap te doen heeft met eene algemeene en met eene bijzondere openbaring, dat er in haar een principium generale en een principium speciale werkt. De Israëlietische archaeologie heeft natuurlijk evenzeer recht op wetenschappelijke behandeling als de oudheden van eenig ander volk, wat door niemand wordt betwist. Het feit, dat de kennis van Israëls antiquiteiten voornamelijk uit den Bijbel wordt geput, kan hierin geene verandering brengen. Doch wie nu voorts dezen Bijbel erkent voor wat hij naar het getuigenis van Christus en den Heiligen Geest is, wie hem